LINKÖPINGS TINGSRÄTT
Rotel 01

DOM
Meddelad i Linköping
2026-10-19

Målnummer
T 4045-25

PARTER

Kärande
Oskar (fingerat namn) , Vadstena

Ombud: jur kand Stellan Gärde, Rättighetsjuristerna, Gardeproduction AB, Björngårdsgatan 14 A, 118 52 Stockholm

Svarande
Vadstena kommun, Socialnämnden, 592 80 Vadstena

Ombud: advokaterna Michael Wiik och Charlotte Helsing,
Wesslau Advokatbyrå Väst HB, Magasinsgatan 18 A, 411 18 Göteborg

---

DOMSLUT

1. Tingsrätten förpliktar Vadstena kommun att till Oskar betala 200 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 augusti 2025 tills betalning sker.

2. Tingsrätten lämnar Oskars talan i övrigt utan bifall.

3. Tingsrätten förpliktar Vadstena kommun att ersätta Oskar för hans rättegångskostnad med 143 839 kr, varav 140 243 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på hela beloppet från denna dag tills betalning sker.

4. Tingsrätten förordnar att Vadstena kommun ska svara för sina egna rättegångskostnader.

5. Tingsrätten lämnar yrkandena om ersättning för vårdslös processföring utan bifall.

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Besöksadress
Brigadgatan 3

Telefon
013-25 10 00

Öppettider
måndag–fredag 08:00–16:00

Postadress
Box 365
581 03 Linköping

E-post
linkopings.tingsratt@dom.se

Webbplats
www.domstol.se/linkopings-tingsratt/

6. Tingsrätten förordnar med stöd av 21 kap.1 § offentlighets- och sekretesslagen om sekretess för de uppgifter om Oskars hälsa som lagts fram bakom stängda dörrar, i den mån de inte röjts i domen.

---

1. BAKGRUND

Oskar är beviljad särskilt insats enligt lagen (1993:387) om stöd och ser-vice till funktionshindrade (LSS) i form av bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS. Enligt LSS ska en enskild genom insatserna tillförsäk-ras goda levnadsvillkor. Insatsen verkställdes på Kümmerlinggården, som drivs av Åsa Kümmerling, sedan den 18 juni 2014. Oskar bodde i en egen hyrd bostadslägenhet på Kümmerlinggården i Vadstena kommun. Han hade aldrig erhållit insatsen i kommunens regi.

Den 22 januari 2024 beslutade socialnämndens utskott i Vadstena kommun att ändra plats för var Oskars LSS-omsorg skulle verkställas. Beslutet inne-bar att Oskars LSS-omsorg skulle verkställas på ett av kommunens gruppboenden, Konvaljen, i stället för i hans bostad på Kümmerlinggården.
Kommunens avtal med Kümmerlinggården sades upp till den 1 maj 2024.

Oskar överklagade beslutet om att ändra verkställigheten av insatsen till Förvaltningsrätten i Linköping. Den 31 maj 2024 meddelade förvaltningsrätten att överklagandet avslogs. Oskar överklagade domen till Kammarrätten i Jönköping som den 19 mars 2025 avslog överklagandet. Slutligen överklagade Oskar kammarrättens dom till Högsta förvaltningsdomstolen som den 21 maj 2025 beslutade att inte meddela prövningstillstånd, innebärande att kam-marrättens avgörande stod fast. Vadstena hade under våren 2025 planerat att föra över insatsen till Konvaljen successivt under sex månader. Oskar flyttade till Konvaljen redan den 5 juni 2025.

Oskar menar att Vadstena kommun genom överföringen har gjort intrång i hans mänskliga rättigheter – främst en prövning enligt artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR) avseende skydd för integritet och hem och bostad – som berättigar honom till skadestånd, även för dubbla boendekostnader, samt att

tingsrätten bör förordna att kommunen inte ska tillämpa beslutet om överföring. Kommunen motsätter sig Oskars krav.

2. YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Oskar har yrkat att tingsrätten ska förplikta Vadstena kommun att till ho-nom betala 350 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämning, dvs. den 11 augusti 2025, tills betalning sker.

Oskar har även yrkat att tingsrätten ska förplikta Vadstena kommun att till honom betala skadestånd med 26 430 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för huvudförhandling tills betalning sker.

Oskar har vidare yrkat att tingsrätten ska förplikta Vadstena kommun att inte tillämpa beslutet från den 22 januari 2024 avseende ändrad verkställighet.

Vadstena kommun har bestritt samtliga yrkanden och vitsordat yrkad ränta.

Båda parter har begärt ersättning av motparten för rättegångskostnad. Oskar har således yrkat ersättning av Vadstena kommun med 287 677 kr, varav 280 485 kr avser ombudsarvode (138 timmar x 1 626 kr) och 7 192 kr utlägg avseende ansökningsavgift, tågresor och hotell. Vadstena kommun, som vitsor-dat timkostnaden och utläggen, har för egen del yrkat ersättning med 790 118 kr, varav 786 340 kr avser ombudsarvode och 3 778 kr resa och logi i samband med huvudförhandlingen. Oskar har vitsordat utläggen.

Båda parter har också begärt att motparten enligt 18 kap 6 § rättegångsbalken ska ersätta den merkostnad som uppstått på grund av vårdslös processföring. Vadstena kommun har yrkat att även Oskars ombud, Stellan Gärde, ska förpliktigas att ersätta kommunen med 100 000 kr avseende dess merkostnader

i rättegången i enlighet med 18 kap. 7 § rättegångsbalken. Oskar har inte angett något belopp avseende sina merkostnader.

3. GRUNDER

3.1 Oskar

3.1.1 Kommunens felaktiga myndighetsutövning och rättighetsöverträdelser
Vadstena kommun beslutade ensidigt den 22 januari 2024 att ändra Oskars verkställighet avseende hans LSS-insats, och Oskar tvångsförflytta-des från sitt boende i privat regi till ett kommunalt LSS-boende, Konvaljen. Genom beslutet, vilket verkställdes i juni 2025, har kommunen ådragit sig ska-deståndsskyldighet enligt 2 kap. 3 § samt 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207).

Flytten från Oskars bostad skedde mot hans vilja, under tvång, och be-slutet om flytt innefattade fel och försummelse. LSS är en rättighetslag och Oskars, som uppfyller lagens kriterier, har rätt till LSS-omsorg. Kommunen har enligt lagen en skyldighet att verkställa den rätt till omsorg som lagen före-skriver enligt 9 § LSS. Kommunen måste samarbeta med den berättigade så att LSS-omsorgen kan verkställas enligt den enskildes rätt. Att efter många års bo-ende i en egen lägenhet när ett beroende av LSS-omsorgen föreligger tvinga den berättigade att flytta från sitt hem och bostad, som den berättigade har hy-resavtal för – bara för att kommunen har ett billigare alternativ – står uppenbart i strid med den grundläggande rätt som den enskilde har i LSS. LSS ger inte ut-rymme för tvång från kommunens sida.

Att Oskar faktiskt flyttade från sin bostad är en konsekvens av att han är djupt beroende av sin LSS-omsorg. Kommunen har inte iakttagit 5 och 6 §§ LSS, eftersom kommunen inte främjat hans jämlikhet i levnadsvillkor och del-aktighet i samhällslivet. Därtill har det aktuella beslutet inte varit grundat på

respekt för hans självbestämmanderätt och integritet och han har inte i största möjliga mån getts inflytande och medbestämmande över insatsen som ges.

Vidare har Vadstena kommun att i enlighet med socialtjänstlagen (2001:453) förebygga och förhindra avhysningar från bostäder i kommunen, vilket kommunen inte gjort. Det saknas också regler om hur kommunen kan vräka en person från en bostad. Att mot Oskars vilja tvinga honom lämna sitt boende har inte stöd i LSS eller socialtjänstlagen.

Förfarandet och beslutet står även i strid med artikel 8 EKMR avseende skydd för integritet och hem och bostad. Europadomstolen har slagit fast att skyddet för hem och bostad utgör den mest skyddsvärda rättigheten bland mänskliga rättigheter. Kommunen har inte heller iakttagit 2 kap. 6 § regeringsformen eller de regler som framgår av socialtjänstlagen.

Med anledning av att beslutet står i strid med de ovan nämnda reglerna föreligger en skyldighet för kommunen att ersätta Oskar för fel och försum-melse. Fel och försummelse föreligger även på grund av att kommunen inför beslutet bortsett från de varningar som manifesterats i intyg från flera läkare, psykologer och andra med stor kunskap om Oskars förhållanden och funktionsnedsättning. Varningarna gav samstämmigt uttryck för att Oskars höga grad av autism i kombination med svår utvecklingsstörning gjorde den beslutade och genomförda förflyttningen mycket riskfylld.

3.1.2 Brott från kommunens sida

Vadstena kommun har utsatt Oskar för brott i form av bl.a. olaga tvång, ofredande och hemfridsbrott. Även i detta avseende har kommunen ådragit sig skadeståndsskyldighet enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen. Oskar gör inte gällande att enskilda tjänstepersoner inom kommunen har vidtagit brottsliga handlingar gentemot honom.

3.1.3 Besittningsskydd enligt jordabalken

Vadstens kommun har inte iakttagit och respekterat Oskars besittnings-skydd enligt 12 kap. 46 § första stycket 10 jordabalken. Trots att flytten beslu-tats av kommunen borde den enskildes intresse av fortsatt hyresförhållande vid intresseavvägning överväga och påverka myndighetsutövningen, vilket har bortsetts ifrån.

Beslutet och verkställandet är felaktigt och försumligt i och med att kommunen ignorerat att han har svårt att klara förändring, att beslutet kan leda till irrepa-rabla skador och allvarliga konsekvenser för honom, att det föreligger risk för ökad medicinering och tvångsvård samt att kommunens beslut är skadestånds-grundande.

3.1.4 Oskar har lidit skada

Med anledning av kränkningen av Oskars grundlagsskyddade rättigheter har Vadstena kommun ådragit sig skadeståndsskyldighet dels för den ideella skada som uppkommit genom överträdelsen, dels för de kostnader Oskar ådragit sig.

Kommunens förfarande innebär en allvarlig inskränkning för en funktionshind-rad person. Oskar har orsakats bl.a. psykiskt lidande, oro, frustration och obehag och begär därför 350 000 kr avseende skadestånd för ideell skada.

Vidare har Oskar på grund av kommunens agerande haft dubbla boende-kostnader. Han har efter flytten i juni 2025 fortsatt att hyra lägenheten på Küm-merlinggården till februari 2026. Han har då fått besked om att hans rätt till bo-ende på gården finns kvar utan att den kostar något. Han har betalat 5 454 kr i månaden för juni, juli, augusti och september samt 1 250 kr i månaden därefter.

3.1.5 Kommunens beslut ska inte tillämpas

Tingsrätten kan förordna att beslut som står i strid med regeringsformen inte ska tillämpas. Beslutet står i strid med 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen

alternativt artikel 8 EKMR, i och med att beslutet saknar lagstöd och innefattar ett betydande intrång i Oskars personliga integritet utan dennes sam-tycke. Därtill innebär beslutet övervakning och kartläggning av Oskars personliga förhållanden inom ramen för personalens tillsyn på gruppbostaden och deras uppgift att bevaka och föra dagjournal avseende honom. LSS ger vi-dare inte utrymme för tvång, och en flytt utan den enskildes medgivande utgör tvång.

Allmän domstol har enligt 11 kap. 14 § regeringsformen befogenhet att stoppa tillämpningen av en olaglig handling genom att underlåta att tillämpa föreskrifter eller beslut som strider mot grundlag eller annan överordnad författning. Det finns därmed förutsättningar för tingsrätten att besluta att beslutet inte ska tillämpas.

3.2 Vadstena kommun

3.2.1 Kommunen är inte skadeståndsskyldig

Kommunen förnekar att det föreligger grund för skadestånd med stöd av 2 kap. 3 § samt 3 kap. 2 § skadeståndslagen. Kommunen har inte genom beslutet handlat på ett sätt som är skadeståndsgrundande enligt skadeståndslagen.

Kommunens beslut att ändra Oskars insats enligt LSS innebär inte att kommunen genom fel eller försummelse i förhållande till regeringsformen, EKMR, socialtjänstlagen eller LSS, vållat Oskar någon skada. Det före-ligger därför ingen grund för skadestånd på det sätt som anges i 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

Kommunens agerande har inte inneburit någon kränkning av Oskars rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen eller hans rättigheter enligt artikel 8 EKMR. Beslutet står inte i strid med dessa regleringar. Såväl förvaltningsrätten som kammarrätten har, likt kommunen, funnit att beslutet är proportionerligt,

att det inte utgör en kränkning av artikel 8 EKMR och att Oskar bedöms tillförsäkras goda levnadsvillkor vid boendet på Konvaljen.

3.2.2 Besittningsskydd enligt jordabalken

Reglerna om direkt besittningsskydd enligt 12 kap. 46 § jordabalken är inte tillämpliga, eftersom kommunen inte har sagt upp något hyresavtal där Oskar är hyresgäst och inte är part i Oskars hyresavtal på Kümmerling-gården.

3.2.3 Det saknas förutsättningar att besluta att kommunens beslut inte ska tillämpas

Bestämmelsen i 11 kap. 14 § regeringsformen tillämpas i förhållande till föreskrifter. I förevarande mål är det fråga om huruvida det beslut som kommunen fattat ska tillämpas eller inte. Det är således inte fråga om en föreskrift. Bestämmelsen är därmed inte tillämplig.

Beslutet innebär vidare inte något ingrepp som kan likställas med husrannsakan eller kroppsvisitation och det står inte heller i strid med Oskars rätt till skydd för sitt privat och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Den bevil-jade insatsen, i form av LSS-boende, är en frivillig insats och Oskar har inte tvångsplacerats på Konvaljen. Oskar är fri att avstå från sin bevil-jade insats enligt LSS. Beslutet har inte heller inneburit något betydande in-trång i den personliga integriteten.

4. UTVECKLING AV TALAN

4.1 Oskar

4.1.1 Allmänt

Oskar har svår autism och beteendeproblematik och har sedan år 2007 även haft upprepade depressioner. Hans svårigheter och omsorgsbehov är omfattande och speciella, och det krävs många års uppbyggnad av samspel och kommunikativ samstämmighet för att nå hans förtroende och för att funktionsnedsättningen ska påverka honom så lite som möjligt. Det tar år för att lära känna honom och kunna tolka hans mycket annorlunda kommunikativa signaler. Situationen på Kümmerlinggården har anpassats utifrån Oskars be-hov avseende bemötande, uppläggning av tillvaron och samspel. Det har krävts många års arbete för att nå den situation och tillvaro som Oskar haft på Kümmerlinggården.

Det har inte gjorts någon bedömning från kommunens sida av de risker som flytten varit förknippad med. Oskar har oerhört svårt för att klara alla ty-per av förändringar. Den flyttning som skett har inneburit starka negativa ef-fekter. Oskar behöver ökad medicinering som i sig minskar hans funkt-ionsförmåga, och det kan inte uteslutas att han kommer att behöva psykiatrisk vård, kanske till och med tvångsvård. Oskar är idag i stort sett helt isole-rad och har bara sporadisk kontakt med personal och andra boenden.

Kommunens socialnämnd har inte anlitat någon expertis alls och har inte heller redovisat någon analys eller bedömning av riskerna för Oskar innan förändringen och förflyttningen genomfördes. Detta utgör fel och försummelse från Vadstena kommuns sida. Kommunen har bortsett från varningar från bland annat läkare och psykologer som samstämmigt gav uttryck för att Oskars autism och utvecklingsstörning innebar en riskfylld förflyttning i form

av bland annat ökad medicinering och tvångsvård. Efter förflyttningen till Konvaljen har Oskar drabbats av bland annat tolv panikångestattacker.

I ledningen för socialnämnden eller bland personalen på Konvaljen finns ingen medicinsk eller psykiatrisk läkarkompetens. Personalen, som är undersköterskor, hade aldrig träffat Oskar innan flytten, med undantag för underskö-terskan Tommy Appelqvist som varit tillfällig timvikarie kortvarigt för annan person på Kümmerlinggården. Chefen för boendet Konvaljen har endast redo-visat en högre utbildning inom restaurangverksamhet. Han hade dessutom end-ast träffat Oskar under ett ca 15 minuters besök på Kümmerlinggården den 25 november 2023.

Kommunen ska enligt socialtjänstlagen och 12 kap. 44 § första stycket 1 jordabalken förebygga och förhindra avhysningar från bostäder i kommunen. Genom beslutet om att mot Oskars vilja tvångsförflytta honom har kommu-nen inte iakttagit sin roll i detta avseende.

4.1.2 Rättighetsöverträdelser

Oskar har genom tvång av kommunen att mot sin vilja lämna sin bostad blivit utsatt för övergrepp av sin grundläggande mänskliga rättighet, sin integri-tet. Trots protester från honom har tvångsförflyttningen verkställts och han är fortsatt tvingad att bo på den kommunala gruppbostaden Konvaljen, eftersom han är djupt beroende av LSS-omsorgen.

Vadstena kommun har inte stöd i lag för att besluta att tvångsförflytta Oskar. Flytten innebär i sig en skadeståndsgrundande handling. Kommunens agerande att tvinga honom att vara kvar på Konvaljen innebär även en på-gående kränkning efter flytten – i strid med hans rätt till integritet. Oskar har drabbats av minst tolv panikångestattacker som journalförts under det att han tvingats bo på Konvaljen. Han har vid 18 tillfällen ordinerats ett narkotika-klassat läkemedel.

Beslutet står i strid med regeringsformen där det framgår att den enskildes personliga välfärd ska vara ett grundläggande mål för kommunens verksamhet. Beslutet innebär även att Oskar inte kan bo kvar i sitt boende på Kümmerlinggården och att det därmed föreligger ett intrång i hans rätt till boende enligt artikel 8 EKMR alternativt 2 kap. 6 § regeringsformen. Det saknas stöd i LSS eller annan lagstiftning för att kommunen ska kunna genomföra beslutet.

Såväl LSS som EKMR (även regeringsformen och 12 kap. 46 § 10 jordabalken) ska tolkas utifrån Funktionshinderskonventionens krav och rättigheter. Oskars har rätt att välja var han vill bo, med vem han vill bo och har även rätt till det stöd som behövs för att han ska kunna bo där. Artikel 19 och 28 Funktionshinderskonventionen, särskilt tolkade utifrån de allmänna principerna i artikel 3, ger Oskar rätt till full delaktighet och inkludering samt till en tillfredsställande levnadsstandard. Oskar kan bara vara fortsatt delaktig och inkluderad i samhället och uppnå en tillfredsställande levnadsstandard om han får bo kvar och verka på Kümmerlinggården. I enlighet med vad som följer av Funktionsrättskonventionen ska hans önskan om placering redan vid tillämpningen av svensk rätt tillgodoses så långt möjligt.

4.1.3 Närmare om skadeståndsskyldighet på grund av rättighetsöverträdelser
I enlighet med Europadomstolens praxis har beslutet inneburit ett intrång i Oskarss rätt till boende, se dom den 12 december 2017 från Kammarrätten i Göteborg i mål nr 2564-17. Det finns inget lagligt stöd för detta intrång.

Som skäl för beslutet har kommunen angett att det fanns en ledig lägenhet. Oskars fick stöd på Kümmerlinggården och detta stöd gavs av kunnig och erfaren personal som han känner väl och som är helt avgörande för hans identitet och för att han så långt möjligt ska kunna göra vad han vill.

Oskars integritet ska i största möjliga mån respekteras för att han ska kunna bibehålla sina vänskapsband och för att tillförsäkra honom en fast och trygg plats i samhället. Oskars hela kontaktnät utöver mor och syster i

Vadstena utgörs av personalen på Kümmerlinggården, varav flera har jobbat där sedan han flyttade in. Oskars säkerhet och trygghet bygger på att han får vara kvar på Kümmerlinggården. Detta förhållande ska särskilt tas i beak-tande vid bedömningen i hans fall.

Om den enskilde tvingas bära en individuell och överdriven börda genom åtgärden, är intrånget inte proportionerligt. Intrånget från kommunens sida har inte motiverats av ett angeläget allmänt behov. Oskar mår oerhört dåligt av flytten. Hans förmågor har riskerat att försämras och hans funktionsnedsättning att förvärras. Kommunens beslut utgör därmed ett oproportionerligt intrång i hans rättigheter.

Det integritetsintrång som Vadstena kommun utsatt Oskar för består alltså i att han tvingats flytta från sitt hem. Kommunen har därefter fortsatt tvinga honom att bo på Konvaljen, vilket utgör en pågående kränkning av ho-nom. Kommunen är därmed skadeståndsskyldig gentemot Oskar enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen.

LSS är en lag utan tvång. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har i ett beslut den 12 december 2015 med diarienummer 8.26943/2015–13 slagit fast att en flytt mot den enskildes vilja utgör tvång. IVO lägger fast att LSS inte innefattar laglig möjlighet att tvinga någon att flytta. Ärendet gällde flytt från en bostad med särskild service enligt LSS till en annan.

4.1.4 Närmare om skadeståndsskyldighet på grund av fel och försummelse vid myndighetsutövning

Flytt mot en enskilds vilja utgör tvång. LSS innefattar ingen laglig möjlighet att tvinga någon att flytta. Flytten av Oskar var inte tillåten, eftersom han inte samtyckte till beslutet. Att tvinga Oskar att flytta mot sin vilja visar på total ohörsamhet inför hans grundläggande rätt till sitt hem och sin bostad enligt artikel 8 EKMR alternativt 2 kap. 6 § regeringsformen.

Kommunen har inte på ett sakligt och objektiv sätt iakttagit intyg från flera läkare, psykologer och andra med stor kunskap om Oskars förhållanden och funktionsnedsättning. Dessa intyg gav samstämmigt uttryck för att Oskars relativt sett höga grad av autism i kombination med svår utvecklings-störning gjorde den beslutade och genomförda förflyttningen mycket farlig för honom.

Kommunen har även ignorerat att verkställigheten har medfört en betydande risk för en försämrad funktionsnivå för Oskar och att denna i vart fall inte på lång tid kan förväntas åter nå upp till den funktionsnivå han tidigare hade. De olägenheter flyttningen varit förenad med har ansetts så allvarlig att han inte tillförsäkrats goda levnadsvillkor genom beslutet.

Sammantaget har Vadstena kommun att ansvara för fel och försummelse i sin myndighetsutövning jämlikt 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

4.1.5 Besittningsskydd

Oskar har besittningsskydd till sin bostadslägenhet på Kümmerlinggår-den där han bott tretton år. Han har ett förstahandshyreskontrakt till sin bostad och betalar hyra för den. Han har inte på något sätt misskött sig. Kümmerlinggården upprätthåller fortfarande Oskars hyreskontrakt och har angett att skäl inte föreligger för att säga upp hans avtal. Beslutet innebär att kommunen inte respekterar hans besittningsskydd.

Oskars besittningsskydd blir illusoriskt och ineffektivt om kommunen inte ges något ansvar för hans rätt till skydd för sin bostad. Om besittnings-skyddet ses i förhållande endast gentemot Kümmerlinggården, saknar han möj-lighet att göra sitt besittningsskydd gällande. Hans enda möjlighet att få ett skydd för sin bostad är att han beviljas bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS i sitt hem och att kommunen respekterar att han inte vill flytta.

Den skälighetsbedömning som krävs enligt jordabalkens regler innebär en proportionalitetsbedömning. Jordabalkens regler ska tolkas utifrån rättigheterna som tas upp i EKMR och Funktionshinderkonventionen avseende rätt till respekt för sitt hem och rätt att välja var man vill bo och till det personella stöd som behövs för att kunna bo där. Kommunen har inte beaktat Oskars mycket långa boendetid och skydd för sin bostad eller varningar om följderna av ett genomförande av beslutet. Han har besittningsskydd för sin bostadslä-genhet och rätten till insatser i denna specifika bostad. Beslutet gör det omöj-ligt för honom att upprätthålla sin grundlagsskyddade besittningsrätt. Genom ändrad verkställighet blir hans rätt till hem och bostad en illusion. Kommunens beslut strider även mot regeringsformen samt LSS, som inte medger flytt under tvång. Sammantaget är Vadstena kommun skadeståndsskyldig även utifrån detta avseende.

4.2 Vadstena kommun

4.2.1 Allmänt

Bakgrunden till beslutet var att kommunen vid den tidpunkten fått en ledig lägenhet på Konvaljen och därför såg över sina externt placerade brukare. Något tvång har inte företagits gentemot Oskar och det förnekas att han far mycket illa av att LSS-insatsen verkställs på Konvaljen.

Kommunen förnekar att beslutet har inneburit ett betydande intrång i den personliga integriteten för Oskar eller en kränkning av hans rättigheter en-ligt 2 kap. 6 § regeringsformen alternativt artikel 8 EKMR.

4.2.2 LSS

Beslutet grundar sig i att Oskar kan tillförsäkras goda levnadsvillkor på det nya gruppboendet, Konvaljen. Beslutet om att ändra verkställigheten har föregåtts av noggrann planering och försök till samverkan med Kümmerling-gården.

Redan i det brev av den 16 januari 2024 som Oskar tillställdes med be-skedet om ändrad verkställighet har kommunen beskrivit boendet, vilken per-sonal som arbetar på Konvaljen samt beskrivit planeringen för flytten till Kon-valjen. I brevet framhåller kommunen vikten av att vara lyhörd för Oskars oro och behov inför flytten. Kommunen har därefter mer i detalj planerat flytten för att flytten och övergången skulle bli så bra som möjligt för Oskar. Av tjänsteskrivelse till socialnämndens utskott den 18 januari 2024 be-skrivs bakgrunden till den ändrade verkställigheten samt att kommunen gör be-dömningen att genom noggrann och välplanerad övergångsanpassning möjlig-görs en flytt. Inflyttningsdatumet senarelades på grund av den förvaltningsrätts-liga processen från 1 maj 2024 till juni 2025. I samband med att det stod klart att beslutet stod fast, har kommunen den 10 april 2025 tagit fram en ny plane-ring för den ändrade verkställigheten. Enligt Kommunens förslag skulle inflytt-ning ske först 1 oktober 2025 för att ge Oskar möjlighet till en succesiv övergång från Kümmerlinggården till Konvaljen. Oskar har i stället valt att påskynda övergången och flyttat in på Konvaljen den 5 juni 2025.

Kommunen har inte någon skyldighet att anlita egen expertis för att bedöma eventuella risker vid en ändrad verkställighet. Beslutet grundar sig på att kom-munen bedömt att Oskar kan ges goda levnadsvillkor på Konvaljen. Be-dömningen har gjorts genom en noggrann utredning som bygger på underlag och uppgifter från LSS-handläggare, sjuksköterska och annan personal på Kon-valjen samt verksamhets- och enhetschef med ansvar för Konvaljens gruppbo-ende, som samtliga varit i varit i kontakt med Oskar. Det saknas krav i LSS på att personal ska ha viss utbildning eller kompetens. Av 6 § LSS fram-går att den personal ska finnas som behövs för att ett gott stöd och en god ser-vice och omvårdnad ska kunna ges. Kommunen uppfyller med råge detta krav.

Kommunen har således noggrant utrett frågan om ändrad verkställighet. Beslu-tet grundar sig i att Oskar kan tillförsäkras goda levnadsvillkor på Kon-valjen. Kommunens beslut har även prövats av såväl förvaltningsrätt som

kammarrätt som kommit till samma slutsats. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade inte prövningstillstånd. Oskars beviljade insats genom LSS är frivillig och att det rör sig varken om någon tvångsförflyttning eller avhysning. Det rör sig vidare om en flytt från en privat verksamhet till en kommunal verksamhet i samma kommun.

Kommunen vitsordar att LSS är en rättighetslag och att Oskar i enlighet med beslutet har rätt till stöd enligt 9 § 9 LSS. Kommunen har enligt 2 § LSS en skyldighet att svara för insatser enligt bland annat 9 kap. LSS. Dock har kommunen möjlighet att utifrån organisatoriska och ekonomiska faktorer ändra en persons verkställighet. Insatser ska endast ge om den enskilde begär det. Vidare ska den enskilde genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor, och insatserna ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lättillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. Dessa bestämmelser ger emellertid inte den enskilde en oinskränkt rätt att styra verkställighetens utformning i detalj, såsom val av utförare eller specifik placering, jfr RÅ 2007 ref. 62. Kommunen ska, precis som skett, tillse att verkställigheten av en beviljad insats uppfyller lagens krav, det vill säga att den enskildes behov tillgodoses genom insatsen och att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.

4.2.3 Besittningsskydd

Oskar har ett hyresavtal avseende en bostad på Kümmerlinggården, men kommunen är inte part i det hyresförhållandet. Frågan om besittningsskydd är en fråga som endast berör Oskar och hans hyresvärd på Kümmerlinggår-den och kan inte utgöra grund för ett skadeståndskrav mot kommunen.

Kommunens beslut har inte påverkat giltigheten av Oskars hyresavtal med Kümmerlinggården. Det står Oskar fritt att behålla sin lägenhet. Be-slutet innebär dock att kommunen inte längre tillhandahåller LSS-stödet på Kümmerlinggården.

Avgörandena ÖH 3844–16 och ÖH 3846–16 berör 12 kap. jordabalken och det besittningsskydd som följer därav. Dessa avgöranden saknar således betydelse i det aktuella målet, eftersom kommunen inte sagt upp något hyresavtal med Oskars.

4.2.4 Socialtjänstlagen

Kommunen förnekar att 12 kap. 44 § första stycket 1 jordabalken är tillämplig i den förevarande situationen. Beslutet har, som anförts ovan, föregåtts av en noggrann planering där bedömningen är att Oskar kan tillförsäkras goda levnadsvillkor på det nya gruppboendet. Genom beslutet har kommunen gett Oskar stöd till ett boende, och kommunen har på så sätt främjat den en-skildes rätt till bostad, varför beslutet inte står i strid med socialtjänstlagen och därmed inte kan grunda rätt till skadestånd.

4.2.5 Brott från kommunens sida

Kommunen bestrider att något brott har begåtts av kommunen. Kommunen ifrågasätter även att kommunen såsom juridisk person kan begå brott i brotts-balkens mening.

4.2.6 Hänvisning till tidigare flytt

I såväl yttrande som åberopad bevisning hänvisas till en tidigare flytt för Oskars del, se Högsta förvaltningsdomstolens avgörande, HFD 2011 ref. 48. I den processen rörde det sig om en flytt från en kommun till en annan kommun, samt även ett stort geografiskt avstånd, vilket till viss del påverkade närheten till Oskars anhöriga och hans gode man. I det nu aktuella fallet rör det sig om en flytt i samma kommun.

5. BEVISNING

Parterna har hänvisat till samtliga ingivna inlagor, vilka därmed utgör process-material. Oskar har tidigare åberopat utlåtanden av Gullvi Helgesdotter och Håkan Odeberg samt ett uttalande av Lars Hillås, men den bevisningen har han återkallat.

Oskar har som muntlig bevisning hållit förhör med sig själv samt vittnes-förhör med läkaren Åsa Kümmerling, sin mosters make Leif Tollén och sin mor I.C. Kommunen har som muntlig bevisning genomfört för-hör med enhetschefen Susanne Källebring, verksamhetschefen Jessica Lindh, legitimerade psykiatrisjuksköterskan Victor Söderstedt samt undersköterskan på Konvaljen Gustav Larsson.

6. DOMSKÄL

Tvisten gäller i huvudsak huruvida Vadstena kommun har åsidosatt sina skyl-digheter i samband med överföring av LSS-omsorgen avseende Oskar från Kümmerlinggården till Konvaljen på ett sådant sätt att kommunen är skyl-dig att betala skadestånd till honom. Tingsrätten ska också pröva huruvida kommunen i så fall ska betala den extra hyra han påstår att han har betalat till Kümmerlinggården. Slutligen ska tingsrätten också pröva om kommunens be-slut inte ska få tillämpas, vilket i praktiken innebär att Oskars LLS-om-sorg ska bedrivas på Kümmerlinggården i fortsättningen.

De tre yrkandena hänger samman och vissa omständigheter är gemensamma, även om alla yrkandena står på egna ben. Tingsrätten väljer att pröva först frå-gan om skadestånd hänförligt till Oskars mänskliga rättigheter för att därefter pröva frågan om tillämpningen av kommunens beslut och avslutnings-vis kravet på ersättning för hyra.

6.1 Skadestånd för brott mot de mänskliga rättigheterna

6.1.1 Oskars omsorg

Oskar har sedan lång tid haft rätt till insatser för särskilt stöd och service i form av bostad med särskild service för vuxna, dvs. enligt 9 § 9 LSS. Han har också beviljats sådana insatser. Av bestämmelserna i LSS framgår i övrigt bl.a. följande. Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som beviljas insatser. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Genom insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9 LSS, ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. Det bör redan här anges att Oskar har uppgett att det föreligger goda levnadsvillkor på Konvaljen, både vid flytten och idag.

6.1.2 Oskars tidigare boende och flytt

Oskar flyttade till Kümmerlinggården i oktober 2010, vilket framgår av rättsfallet HFD 2011 ref. 48 som avser honom. I målet har uppgetts att han fick ett positivt förhandsbesked av Vadstena kommun om insatser och att de skulle ske på Kümmerlinggården, varefter han flyttade dit. Det har vidare framkommit att kommunen efter några år önskade flytta verkställigheten från Kümmerlinggården till ett annat boende, vilket Oskar reagerade på så kraftigt att han var föremål för psykiatrisk tvångsvård i tre år. Några närmare uppgifter om detta har inte lagts fram, men båda parter har utgått från dessa omständigheter. Efter tvångsvården synes Oskar återigen ha bott på Kümmerlinggården.

6.1.3 Prövningen av förvaltningsrätten och kammarrätten

Oskar överklagade Vadstena kommuns beslut om att flytta insatserna till Konvaljen. Förvaltningsrätten i Linköping och Kammarrätten i Jönköping avslog överklagandena den 31 maj 2024 respektive den 19 mars 2025. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 21 maj 2025 inte prövningstillstånd. Av förvaltningsrättens dom framgår att ”Frågan i målet är om Oskar tillför-säkras goda levnadsvillkor genom insatsen bostad med särskild service för vuxna på gruppboendet Konvaljen som kommunen har anvisat honom.” Av kammarrättens dom framgår att ”Frågan är begränsad till om Oskar tillförsäkras goda levnadsvillkor genom beslutet om ändrat genomförande av den tidigare beviljade insatsen, dvs. vid en flytt till gruppboendet Konvaljen.” Även om båda domstolarna något har berört också t.ex. EKMR, har prövningen varit begränsad till om kravet ”goda levnadsvillkor” i 7 § LSS uppfylls på Konvaljen. Man har således inte prövat konsekvensen av flytten i sig för Oskar.

6.1.4 Oskars hyreskontrakt med Kümmerlinggården

Oskar har också åberopat att han hade ett hyresavtal med Åsa Kümmer-ling och därmed besittningsskydd till en lägenhet på Kümmerlinggården och att besittningsskyddet kränktes när genom att LLS-omsorgen flyttades till Konvaljen var tvungen att flytta för att få den omsorg han behövde. Oskar har också argumenterat för att socialnämnden enligt 12 kap. 44 § jordabalken har vissa skyldigheter när det gäller avhysningar. Vadstena kommun har invänt bl.a. att kommunen inte är part i det hyresavtalet, att ett eventuellt besittnings-skydd inte gäller gentemot kommunen samt att det inte varit fråga om en av-hysning. Oskar har därefter utvecklat sin talan och uppgett att han inte menar att besittningsskyddet gäller mot kommunen, att någon formell avhys-ning inte har skett och att han menar att jordabalken regler analogt bör få bety-delse eller, uttryckt med andra ord, att kommunens agerande medför att besittningsskyddet praktiskt sett blir illusoriskt. Tingsrätten uppfattar han talan så att han gör gällande att kränkningen är särskilt allvarlig därför att han genom kommunens förfarande har förlorat sitt besittningsskydd, eller i vart fall riskerat att förlora det; han har ju alltjämt möjlighet att flytta tillbaka till

Kümmerlinggården. Och att bestämmelsen om socialnämndens skyldigheter innebär att skärpt ansvar för kommunen, eftersom han inte flyttade frivilligt.

Enligt tingsrättens mening har Oskar ett grundläggande skydd mot kränkningar genom bestämmelserna i främst artikel 8 i EKMR. Om hans rättig-heter har kränkts, har han rätt till skadestånd. Tingsrätten menar att hans rättig-heter till skadestånd inte är mer omfattande på grund av ett eventuellt besitt-ningsskydd i förhållande till tredje man. Eller, annorlunda uttryckt, Oskars skulle ha haft samma rättigheter även om han inte hade haft något besitt-ningsskydd. Inte heller blir kommuns ansvar mer omfattande därför att social-nämnden ska förhindra avhysningar. Tingsrätten prövar därför inte frågan om besittningsskydd i detta mål. Detsamma gäller påståendet om en kommuns skyldigheter avseende avhysningar.

6.1.5 Grunder för skadestånd

Oskar har i olika yttranden till tingsrätten argumenterat kring flera olika bestämmelser i skadeståndslagen för sin rätt till ersättning. Dessa bestämmelser ska därtill ses tillsammans med 2 kap. 6, 20 och 21 §§ regeringsformen och artikel 8 EKMR. Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är var och en skydda mot dödsstraff, kroppsstraff, tortyr, medicinsk påverkan i syfte att framtvinga eller förhindra yttranden samt påtvingat kroppsligt ingrepp även i andra fall. Var och en är dessutom skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande. Slutligen är var och en gentemot det allmänna skyddad även mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Av 2 kap. 19 § regeringsformen framgår att lagar och föreskrifter inte får meddelas i strid med EKMR. Av 20 § i samma kapitel framgår i vilken omfattning begränsningar får ske i fri- och rättigheterna.

Artikel 8 EKMR avser enligt rubriken rätt till skydd för privat- och familjeliv. Enligt första stycket har var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Enligt andra stycket får offentlig myndighet får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välstånd, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Artikel 8 avser således respekten för privatliv, familjeliv, hem och korrespondens. De fyra rättigheterna ligger nära varandra och det går inte att genom en definition slå fast vilka omständigheter som hör till vilken rättighet. Däremot kan konstateras att skyddet för privatliv och familjeliv inte direkt motsvarar bestämmelsen i 2 kap. 6 § regeringsformen. När det gäller dessa rättigheter ligger det således nära till hands att utgå från konventionens bestämmelser, se Hans Danelius m.fl., Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 6 uppl. 2023 s. 442.

När det gäller Oskars argument avseende skadeståndslagens bestämmel-ser gör han slutligen inte gällande att någon enskild hos kommunen har begått något brott. Enligt tingsrättens mening innebär detta att bestämmelsen i 2 kap. 3 § skadeståndslagen inte är tillämplig. Beträffande de i övrigt angivna reglerna i skadeståndslagen avser bestämmelsen i 3 kap. 2 § att staten eller en kommun ska ersätta 1. personskada, sakskada eller ren förmögenhetsskada, som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning i verksamhet för vars fullgörande staten eller kommunen svarar, 2. skada på grund av att någon annan kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning, och 3. skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a § och som orsakas genom fel eller försummelse vid sådan myndighetsutövning. Bestämmelsen kan således tillämpas om Vadstena kommun anses har gjort sig skyldig till fel eller försummelse. Frågan huruvida fel eller försummelse förekommit i detta fall ska bedömas med ledning av främst artikel 8 EKMR.

Denna mer inskränkta prövning överensstämmer också med vad Oskar skriftligen gett in till tingsrätten avseende rättsliga grunder i samband med sakframställningen, även om han inte uttryckligen tagit tillbaka några av de omständigheter han åberopat tidigare. Där anges att Vadstena kommun har ådragit sig skyldighet att utge skadestånd till Oskar i enlighet med 3 kap. 4 § skadeståndslagen, eftersom kommunen i strid med artikel 8 EKMR alternativt 2 kap. 6, 20 och 21 §§ regeringsformen tagit ett ensidigt beslut för verkställighet av hans LSS-omsorg, då detta innefattar ett intrång i hans integritet – hans hem och bostad – mot hans vilja, i första hand eftersom intrånget skett utan lagstöd, i andra hand på grund av att skälen bakom intrånget – att en lägenhet var ledig – inte var ett nödvändigt godtagbart skäl för intrånget samt i tredje hand att de allvarliga effekterna för honom av intrånget inte står i proportion till kommunens beslut och dess verkställighet. Enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen ska staten eller kommun ersätta 1. personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada, skada på grund av att någon kränks på sätt som anges i 2 kap. 3 § och skada som ersätts enligt 2 kap. 3 a §, om skadan uppkommit till följd av att den skadelidandes grundläggande fri- och rättigheter enligt 2 kap. regeringsformen eller enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har överträtts från statens eller kommunens sida, och 2. annan ideell skada som uppkommit till följd av en sådan överträdelse. Skadestånd ska betalas endast i den utsträckning det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen.

Om rätt till skadestånd föreligger enligt den prövningen menar tingsrätten att någon ytterligare prövning inte behöver ske, eftersom det inte skulle ge rätt till ett högre skadestånd.

Den första frågan som tingsrätten ska ta ställning till är alltså huruvida ett intrång enligt artikel 8 i EKMR har gjorts i rättigheten, dvs. omfattas det som har skett av rättighetsskyddet. Om något intrång inte har skett, kan Oskars talan i denna del inte bifallas. Om det föreligger ett lagstöd, ska tingsrätten istället pröva om åtgärden har haft något av de legitima syften som anges i

artikeln. Om det inte finns något legitimt syfte, har en kränkning ägt rum. Om det föreligger både lagstöd för och ett legitimt syfte med åtgärden, ska tingsrätten pröva om åtgärden varit nödvändig i ett demokratiskt samhälle, det vill säga proportionerlig, vilket ska ske genom avvägning mellan å ena sidan det som utgör det legitima syftet och å andra sidan intrånget som åtgärden innebär för den enskilde.

6.1.6 Intrång har skett i Oskars rätt till integritet, privatliv och hem.
När kommunen fattade sitt beslut att flytta Oskars omsorg från Kümmerlinggården till Konvaljen hade man god kunskap om Oskars mycket stora besvär med förändringar. Ett tidigare försök att flytta hans insatser hade resulterat i en tre år lång psykiatrisk tvångsvård. Av ett yttrande från distriktsläkaren Tom Roffey den 29 juli 2011 till ordföranden i Vård- och Omsorgskontoret i Lidköpings kommun, redogörs för Oskars bakgrund och svårig-heter samt hans boende på Kümmerlinggården. Vidare anges: ”Oskar har behov av förutsägbarhet och struktur i sitt dagliga liv, regelbunden sysselsätt-ning under god och förstående handledning. Möjlighet till kontakt med personal, vänner och familj i en lugn harmonisk och gärna lantlig miljö.”

Nu aktuellt avtal mellan Vadstena kommun och Åsa Kümmerling avseende Oskars ingicks i augusti 2015 med tillämpning från den 1 september 2015. I avtalet anges beträffande insyn och uppföljning att uppföljning sker en gång per år samt att kommunen har ”rätt att få den insyn i verkställighetsfrågor, genomförandeplan, journalanteckningar och övrigt dokumentation rörande insatsen.” Kommunen får alltså anses ha varit fullt införstådd med Oskars si-tuation när beslutet fattades den 22 januari 2024.

Kommunen har varit sparsam med uppgifter om vad som föregick beslutet, och i stort sett endast uppgett att man hade en ledig lägenhet. Det framkommer således inte vilken kontakt kommunen haft med Oskar inför beslutet, trots att han enligt LSS ska få vara delaktig i omsorgen. När beslutet var fattat har kommunen planerat för att flytta hans boende till Konvaljen, men inte heller i

det skedet har kommunen redogjort på vilket sätt Oskar fick delta i planeringen. När kommunen efter kammarrättens dom gjorde en ny planering under våren 2025, där övergångstiden var utökad till sex månader, synes inte heller det har förankrats hos Oskar eller Kümmerlinggården; Åsa Kümmer-ling menade att den osäkra boendefasen borde bli så kort som möjligt, varför Oskar flyttade till Konvaljen redan den 5 juni 2025, dvs. två veckor efter Högsta Förvaltningsdomstolens slutliga avgörande.

Oskar hade sitt boende på Kümmerlinggården sedan 2010 år. Där hade han också kontakt med personal som kände honom sedan flera år. Kommunen har argumenterat för att deras beslut inte tvingade Oskar att flytta, ef-tersom han kunde bo kvar på Kümmerlinggården men utan kommunens LSS-insats. Parterna har diskuterat huruvida detta har utgjort ett tvång eller inte. Tingsrätten konstaterar att Oskar var helt beroende av sin LSS-insats. Han tog inte initiativet till flytten och hade ingen praktisk möjlighet att bo kvar på Kümmerlinggården när kommunen ändrade sin verkställighet. Hans flytt har således inte varit frivillig.

Tingsrätten menar mot denna bakgrund att kommunen beslut att flytta verkställigheten av Oskars LSS-insatser från Kümmerlinggården till Konvaljen utgör ett intrång i den mening som avses i artikel 8 första stycket EKMR. I rättsfallet Louisa Watts mot Storbritannien [2010] ECHR 793 från Europadom-stolen för mänskliga rättigheter ansågs intrång ha skett i en liknande situation där hela boendet skulle stänga. Intrång har alltså skett. Detta även om de perso-ner som verkställde den praktiska flytten och sedan tog hand om Oskar, enligt vittnesmålen, har gjort ett bra arbete och försökt hjälpa honom att an-passa sig.

6.1.7 Vadstena kommun har haft lagstöd för sitt beslut

En kommun har att enligt LSS besluta om en person ska beviljas LSS-omsorg, besluta om omfattningen av denna omsorg samt besluta om verkställigheten. Kommunen har att i samband med att LSS-omsorg beviljas första gången fatta

beslut om platsen för verkställighet. Det framstå som självklart att kommunen ibland måste besluta om ändrad plats för verkställigheten. Även om alla dessa steg inte direkt anges i LSS, menar tingsrätten att konsekvenserna av en beslutad LSS-omsorg är så tydliga, att dessa beslut måste anses följa av lagen. Att Vadstena kommun kunnat fatta ett beslut att ändra verkställigheten för Oskar har således haft stöd i lag.

6.1.8 Överföringen av Oskars LSS-insats till Konvaljen var inte proportionerlig

Vid kränkningar av rättighetsskydd aktualiseras frågan om ett intrång är proportionerligt. Ett oproportionerligt intrång utgör en rättighetskränkning. För att kunna avgöra frågan om proportionalitet är det viktigt att parterna lägger fram alla de omständigheter som talar för respektive mot proportionalitet. Domstolen är sedan bunden av de omständigheter som parterna åberopat och domstolens uppgift är att på ett öppet och tydligt sätt redovisa hur de åberopade omständigheterna värderats och vägts samman för att konstatera huruvida intrånget är proportionerligt eller inte.

Vadstena kommun har anfört att den har rätt att anordna LSS-insatserna utifrån organisatoriska och ekonomiska faktorer. Tingsrätten delar denna bedömning. Kommunen har emellertid inte redogjort för vilka organisatoriska och ekonomiska faktorer man tagit hänsyn till i detta fall, utan endast angett att man hade en ledig lägenhet. Oskar synes ha utgått från att det var ett billigare alter-nativ för kommunen, men det har inte redovisats från kommunens sida. Inte heller finns några uppgifter om vilka överväganden som gjordes om det fanns någon annan person som kunde beredas boende i den lediga lägenheten eller vilka organisatoriska och ekonomiska konsekvenser det i så fall skulle få. Det är enligt tingsrättens mening Vadstena kommun som har både åberopsbörda och bevisbörda för att dess åtgärder har varit proportionerliga.

Mot detta står att Oskar hade en omfattande problematik, särskilt vad gäller förändringar. En tidigare planerad förändring hade lett till tre års

psykiatrisk tvångsvård. Kommunen har i planering som är daterad den 16 januari 2024 angett att kommunen kan erbjuda Oskar ett likvärdigt boende, vilken service och personal som finns på Konvaljen samt att man ska ”vara lyhörd för Oskarss oro och behov inför flytt.” Planeringen resulterade i ”att Oskar genom regelbundna kontakter med tilltänkt personal både vid studiebesök på gruppbostaden Konvaljen men också genom att personalen träffar Oskar på hans nuvarande boende ska successiv inflyttning ske till hans nya lägenhet på Konvaljen, dock senast 1 maj 2024.” Några uppgifter om de överväganden som kommunen nu gjorde avseende Oskars eventuella oro inför en flytt eller vilka sakkunniga som rådfrågades har inte lämnats. De handlingar som kom-munen lämnat in ger närmast ett intryck av att beslutet om flytt skedde först och att hänsyn till Oskars personliga förhållanden skulle tas därefter.

Av journalanteckningar från Konvaljen för tiden från den 5 juni 2025 till oktober 2025 framgår att han haft ett flertal panikångestattacker och medicinerats med Stesolid. Även om journaler inte finns från hans tid på Kümmerlinggården, har hans mående under denna tid på Konvaljen blivit klart försämrat. Hans mor har uppgett att Oskar behövt medicinera med Stesolid när han efter besök hos henne skulle åka tillbaka till Konvaljen.

Mot denna bakgrund har det inte varit proportionerligt att besluta att flytta insatserna avseende Oskar. Kommunen ska därför ersätta Oskar för ren förmögenhetsskada och annan ideell skada.

6.1.9 Det är bevisat att intrånget har pågått till oktober 2025

Vad gäller tiden efter oktober 2025 har någon skriftlig dokumentation avseende Oskars mående inte lagts fram. Oskar har själv hörts i denna del liksom hans mor och hans mosters make Leif Tollén. Han har också lagt fram bevis främst avseende den tid han vistats på Konvaljen, bl.a. journal för juni, juli, augusti, september och oktober 2025. Kommunen har hållit förhör med personal på Konvaljen som haft hand om Oskar fram till tiden för hu-vudförhandlingen.

Beträffande hans mående på Kümmerlinggården har inte mycket bevisning lagts fram. Kommunens bevisning avser inte alls Oskars tid där. Oskar har hörts också om tiden där, och Åsa Kümmerling har hörts. Det har emellertid inte framkommit hur ofta Oskar hamnade i svåra situationer, hur mycket medicin han tog, om han använde Stesolid även där eller hur ofta han fick panikattacker. Beträffande tiden på Konvaljen är denna väl dokumen-terad fram till oktober 2025 men för det senaste året är bevisningen i stort sett enbart de muntliga uppgifterna.

Alla hörda är ense om att Oskar hade det mycket besvärligt och mådde dåligt den första tiden på Konvaljen och att han medicinerades med bl.a. Steso-lid. De är också ense om att hans mående har förbättrats. Kommunens vittnen säger generellt att han mår mycket bättre numera, medan Oskar själv sä-ger att han inte trivs där, att det är ett fängelse och att han inte kallar det sitt hem, även om personalen är bra. Han vill tillbaka till Kümmerlinggården, bl.a. för att det ligger på landet och att det finns hästar där.

Att Oskar själv inte trivs på Konvaljen är emellertid inte tillräckligt för att konstatera att han numera är utsatt för en kränkning. Det är i målet således bevisat att kränkningen har pågått från januari 2024 till oktober 2025, dvs. un-der drygt 1,5 år.

6.1.9 Skadeståndets storlek

Överföringen av Oskars LSS-insatser till Konvaljen har utgjort en över-trädelse av hans grundläggande fri- och rättigheter enligt 8 i Europakonvent-ionen. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2025 s. 416, kallat Det oriktiga förvaltarskapet, redogjort för hur skadeståndet ska bestämmas enligt 5 kap. 8 § skadeståndslagen, närmare bestämt avseende ”annan ideell skada”. Fallet gällde en person som felaktigt blivit satt under förvaltare. I det fallet ansågs kränkningen mycket allvarlig och ha medfört en påtaglig känsla av maktlöshet och en hög grad av utsatthet, och överträdelsen hade pågått under ett års tid.

I detta fall har överträdelsen skett mot en person som varit mycket sårbar och som har haft svårare att tillvarata sin rätt. Kommunen har vetat om att en tidigare planerad flytt lett till stora svårigheter för Oskar. Härtill kommer att Vadstena kommun inte kunnat uppge något annat skäl för beslutet än att det fanns en ledig lägenhet på Konvaljen. Överträdelsen har pågått i drygt 1,5 års tid, och Oskar har under den tiden behövt använda narkotikaklassad me-dicin och haft ett flertal panikångestattacker.

Vadstena kommun har också gjort gällande att Oskars dåliga mående har berott på att han har överklagat kommunens beslut och därför levt en längre tid i ovisshet. Enligt tingsrättens mening kan hans överklaganden inte tillmätas någon betydelse, eftersom han inte ska behöva acceptera kommunens kränkning.

Tingsrätten anser att skadeståndet bör bestämmas till 200 000 kr.

6.2 Tillämpning av Vadstena kommuns beslut

Oskar har yrkat att kommunens beslut från den 22 januari 2024 inte ska tillämpas. I praktiken innebär det att det tidigare beslutet om att LSS-omsorgen ska ske på Kümmerlinggården ska börja tillämpas igen. Parterna är oense bl.a. om tingsrätten i detta fall har behörighet att fatta ett sådant beslut. De är också oense om de materiella förutsättningarna för ett sådant domslut föreligger.

Enligt tingsrättens mening bör ett sådant yrkande i vart fall inte bifallas om inte det föreligger en pågående kränkning av Oskars rättigheter. Prövningen liknar således den som gjorts ovan avseende hur länge kränkningen har pågått. Som angetts ovan är parterna ense om att det råder goda levnadsvillkor på Konvaljen.

Kränkningen är till stor del kopplad till Oskars mående, varför det är viktigt att jämföra hans mående på Konvaljen med hans mående på Kümmer-linggården. Huruvida kränkningen pågår eller har upphört ska avgöras av den bevisning som har lagts fram i målet. Oskar har själv hörts i denna del liksom hans mor och hans mosters make Leif Tollén. Han har också lagt fram bevis främst avseende den tid han vistats på Konvaljen, bl.a. journal för juni, juli, augusti, september och oktober 2025. För tiden därefter finns nästan ingen skriftlig dokumentation. Kommunen har hållit förhör med personal på Konval-jen som haft hand om Oskar fram till tiden för huvudförhandlingen.

Beträffande hans mående på Kümmerlinggården har inte mycket bevisning lagts fram. Kommunens bevisning avser inte alls Oskars tid där. Oskar har hörts också om tiden där, och Åsa Kümmerling har hörts. Det har emellertid inte framkommit hur ofta Oskar hamnade i svåra situationer, hur mycket medicin han tog eller hur ofta han fick tvångsvårdas. Beträffande tiden på Konvaljen är denna väl dokumenterad fram till oktober 2025 men för det senaste året är bevisningen i stort sett enbart de muntliga uppgifterna.

Alla hörda är ense om att Oskar hade det mycket besvärligt och mådde dåligt den första tiden på Konvaljen och att han medicinerades med bl.a. Steso-lid. De är också ense om att hans mående har förbättrats. Kommunens vittnen säger generellt att han mår mycket bättre numera, medan Oskar själv sä-ger att han inte trivs där, att det är ett fängelse och att han inte kallar det sitt hem, även om personalen är bra.

Den för yrkandet relevanta jämförelsen, dvs. hur Oskar hade det på Kümmerlinggården respektive hur han har det idag på Konvaljen finns således inte mycket bevisning. Tingsrätten menar därför att Oskar inte har bevi-sat att hans situation idag är så dålig att det är en pågående kränkning av hans rättigheter. En del av hans förbättrade mående beror på att han själv anstränger sig för att må bra, men det ändrar inte tingsrättens slutsats. Eftersom det inte är en pågående kränkning, kan hans yrkande inte bifallas.

6.3 Ersättning för betalad hyra

Oskar hyrde en lägenhet av Åsa Kümmerling på Kümmerlinggården. När hans omsorg flyttade till Konvaljen behöll han sin lägenhet under en viss tid och betalade enligt egen uppgift hyra för den. Han begär ersättning av Vadstena kommun för den hyra han påstår att han har betalat dubbelt. Som an-getts ovan innebär kränkningen att han är berättigad till skadestånd för ren förmögenhetsskada.

För att han ska kunna få ersättning krävs att han har betalat hyra till Åsa Kümmerling. Vadstena kommun har inte erkänt att han betalat någon hyra, och det är därför Oskar som ska bevisa att han har betalat. När det gäller betal-ning godtas i första hand kvitton som fullt bevis, vilket hänger samman med en gäldenärs rätt att få kvitto vid betalning, se Mikael Mellqvist och Ingemar Persson, Fordran och skuld, 13 uppl. sid. 183-184.

I denna tvist har inte några kvitton eller annan skriftlig bevisning lagts fram. I.C har vagt uttalat att betalning skett, men hennes uttalanden in-nebär inte att betalningen är styrkt, särskilt som det inte anförts några skäl för att inte lägga fram kvitton. Eftersom betalningen inte är bevisad, kan Oskars krav i denna del inte bifallas.

6.4 Rättegångskostnader

6.4.1 Rättegångskostnaders fördelning

Oskar har vunnit delvis framgång med sin talan om skadestånd på grund av brott mot hans mänskliga rättigheter men förlorat de övriga kraven. Hur man ska fördela rättegångskostnaderna när parterna både vunnit och förlorat regleras i 18 kap. 4 § rättegångsbalken. Domstolen ska då först se om kostnaderna på olika delar av målet går att särskilja och fördela dem därefter. Om det inte går ska kostnaderna fördelas efter utgången i tvisten. Lars Welamson har i

SvJT 1989 s. 530-531 illustrerat hur en sådan fördelning efter utgången i målet ska ske. Om det som ena parten har förlorat är av endast ringa betydelse, ska det emellertid inte ha någon betydelse. I rättspraxis har slagits fast att om tvisten avser ett belopp som ska fastställas efter en skälighetsbedömning, ska ett delvis bifall anses som full framgång.

Frågan om fördelning av rättegångskostnader vid blandad framgång i tvisten har också avgjorts av Högsta domstolen den 22 september 2026, mål nr T 1102-25 kallat Sigmas rättegångskostnader. I den tvisten kunde kostnaderna inte särskiljas på målets olika delar, varför målet skulle fördelas efter respektive parts framgång. Domstolen framhåller att fördelningen då ska ske med beaktande av vilken eller vilka frågor som föranlett mest arbete och som därmed kan sägas ha dragit mest kostnader. Detta nya försök att särskilja kostnaderna på olika frågor kan enligt domstolen ske genom att beakta parternas argumentation, åberopanden och bevisföring. I det målet hade frågor om upphandlingsfel och skadeståndsskyldighet fått stort utrymme. Den part som vunnit 0,5 miljoner kr av yrkade 7 miljoner kr skulle anses som i huvudsak vinnande part och fick en fjärdedel av sina kostnader ersatta i tingsrätt och hovrätt.

I denna tvist ska storleken på skadeståndet för brott mot de mänskliga rättigheterna fastställas genom en skälighetsbedömning. Oskar ska alltså anses som helt vinnande i den delen. De övriga frågorna har ägnats ett betydligt mindre utrymme i tvisten; frågan om hyra har förts in ganska sent i processen. De frågor där Oskar har förlorat kan bedömas ha utgjort omkring en fjär-dedel av tvisten, vilket också bör motsvara vilka kostnader parterna har haft på målets olika delar. Tingsrätten anser mot denna bakgrund att Oskar bör tillerkännas ersättning med hälften av sina kostnader. Tingsrätten anser att yr-kade kostnader skäligen varit påkallade för tillvaratagande av Oskars rätt.

6.4.2 Ingen part bör ersätta motparten för vårdslös processföring

Parterna har också yrkat ersättning av varandra för vårdslös processföring enligt bestämmelserna i 18 kap. 6 och 7 §§ rättegångsbalken. En part är skyldig att ersätta motparten för merkostnader, om en part genom att utebli från rätten eller inte iaktta föreläggande, som rätten meddelat, eller genom påstående eller invändning, som hon insett eller bort inse sakna fog, eller på annat sätt genom vårdslöshet eller försummelse vållat en kostnad för motparten. Om det är partens ombud som varit vårdslös på detta sätt, kan också ombudet åläggas att betala merkostnaderna. Det som ett ombud gör i ett mål tillräknas normalt parten, varför också parten vid ombudets vårdslöshet blir betalningsansvarig.

Som exempel på åtgärder som medfört ansvar enligt dessa bestämmelser kan nämnas en part som återkallat sin talan men sen inte medverkat till att målet kunde avgöras utan förhandling samt en annan part som först i Högsta domstolen åberopat bevisning utan giltig ursäkt. Av det äldre rättsfallet NJA 1961 s. 157 framgår att det för ett ombuds ansvar krävs en betydande vårdslöshet när processmaterialet är vidlyftigt och svåröverskådligt. Tingsrätten har att tillämpa de angivna bestämmelserna även utan yrkanden från parterna, varför också andra omständigheter än de som parterna åberopat måste beaktas.

Vadstena kommun har åberopat att Oskars ombud haft synpunkter på tingsrättens sammanställning och gett in en ny sammanställning där vissa ändringar var ändringsmarkerade medan andra inte var det, varför kommunen behövde jämföra de olika dokumenten, att åberopandet av besittningsskydd enligt jordabalken med angivande av flera rättsfall varit vårdslöst och att det var en analog tillämpning framförts sent, att vittnesattester återkallats först efter kommunen invändning samt att fyra ansökningar om interimistiska beslut har gjorts och alla ogillats.

Oskar har åberopat att kommunen har missuppfattat rättsfrågan i målet och åberopat bevisning för att levnadsvillkoren är goda på Konvaljen, vilket

varit ostridigt. Han anger också att detta ska ha effekter på dess rätt till ersättning.

Tingsrätten konstaterar att parterna har processat på olika sätt. Oskars processföring har varit påtagligt argumentativ men olika hänvisningar till lagrum och rättsfall, medan kommunen varit mer återhållsam. Kommunen processföring liknar den som traditionellt förekommer i svenska domstolar, medan Oskars processföring finner förebilder i bl.a. Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Oskars talan avser just sådana rättigheter och det framstår som tänkbart att han har för avsikt att driva även denna tvist dit, om han inte får framgång i Sverige. Han har därför haft en skyldighet att framföra alla tänkbara argument för framgång redan i den svenska processen; man måste först full ut utnyttja möjligheter att få rätt i svenska domstolar. Det är mot den bakgrunden förståeligt att Oskar åberopat flera olika grunder och vittnes-attester av personer som senare inte kunnat vittna. Även om Oskars pro-cessföring varit vidlyftig och det inte alltid framgått t.ex. huruvida någon åbe-ropad omständighet återkallats, har den inte varit övergripande vårdslös.

Kommunen har också åberopat att Stellan Gärde när han lämnat synpunkter på tingsrättens sammanställning inte ändringsmarkerat sina tillägg och ändringar, vilket gjort att dessa inte varit enkla att upptäcka. Emellertid kan ändringar upptäckas också genom att kombinera olika dokument i Word, i detta fall genom att lägga ihop tingsrättens sammanställning med den ändrade sammanställning som Stellan Gärde gav in. En sådan åtgärd är enkel att utföra och några merkostnader uppstår inte.

Oskars påståenden när det gäller kommunens processföring är svepande och han har inte angett vilka merkostnader som uppstått. Att kommunen processföring ska få effekter på dess rätt till ersättning, är något som har med prövningen av rättegångskostnaderna storlek att göra och avser inte merkostnader.

Tingsrätten anser således att ingen part ska betala ersättning för vårdslös processföring.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1
Överklagande senast den 9 november 2026

Girion Blomdahl Sara De Geer Thore Brolin

SVERIGES DOMSTOLAR

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.

2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

   Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

   Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

   Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

   Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

   Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.

5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.

6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Anvisningar för överklagande **TR-02 - Dom i tvistemål** • Producerat av Domstolsverket, Avd. för domstolsutveckling • 2018-11

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Anvisningar för överklagande **TR-02 - Dom i tvistemål** • Producerat av Domstolsverket, Avd. för domstolsutveckling • 2018-11